

Govorna in jezikovna terapija

*terapevt za jezik in govor (angl. *a speech and language therapist* - SALT), v slovenskem prostoru pa je najbližji temu terapevtu logoped

Razvoj govora, jezika in komunikacije

Govor je velik sestavni del jezika, ki ga ljudje vsakodnevno uporabljamo. Vendar pa je jezik več kot samo govor. Vključuje tudi elemente komunikacije kot je govornica telesa, mimika in stik z očmi. Skupaj z razvojem otroka se razvija tudi njegova uporaba jezika za sporazumevanje. Razvoj govora in jezika pri otroku normalo poteka kot je prikazano v tabeli:

Starost	Razvoj jezika
rojstvo	zvoki
0-3 mesece	Različne vrste joka – dojenček v različnih situacijah uporablja različne vrste joka
4-6 mesecev	Glasovna igra - grgranje, čebljanje
7-12 mesecev	Čebljanje podobno govoru vključuje uporabo soglasnikov in samoglasnikov. Prvi besedi - "mama", "kuža"
1-2 let	Uporaba dvobesednih vprašanj - "Ne kuža?", "Kje žoga?"
2-3 leta	Dvo-/trobesedne izreke. Uporaba pridevnikov - "lep", "mehek"
3-4 leta	Kombiniranje štirih ali več besed v obliko stavka.
4-5 let	Uporaba dolgih in

	natančnih Uporaba odraslih"	stavkov. "slovnice"
--	-----------------------------------	------------------------

Otrokovo osvajanje jezika lahko razdelimo na več segmentov:

- Fonologija – uporaba govornih glasov, na primer /t/ v glasu /tek/.
- Skladnja – slovnična pravila, na primer razporeditev osebka, predmeta in glagola v stavku, "[osebek] **Oče** [glagol] **je skočil** čez [predmet] **stol**".
- Semantika – razumevanje in ustvarjanje pomena v jeziku.
- Pragmatika – sposobnost uporabe jezika v komunikaciji.

S pomočjo delitve jezika na te različne segmente lahko strokovnjaki lažje ugotovijo, kateri aspekti jezika in komunikacije so pri otroku z avtizmom moteni in v kolikšni meri.

Razlogi za počasnejši razvoj govora, jezika in komunikacije pri otroku z avtizmom

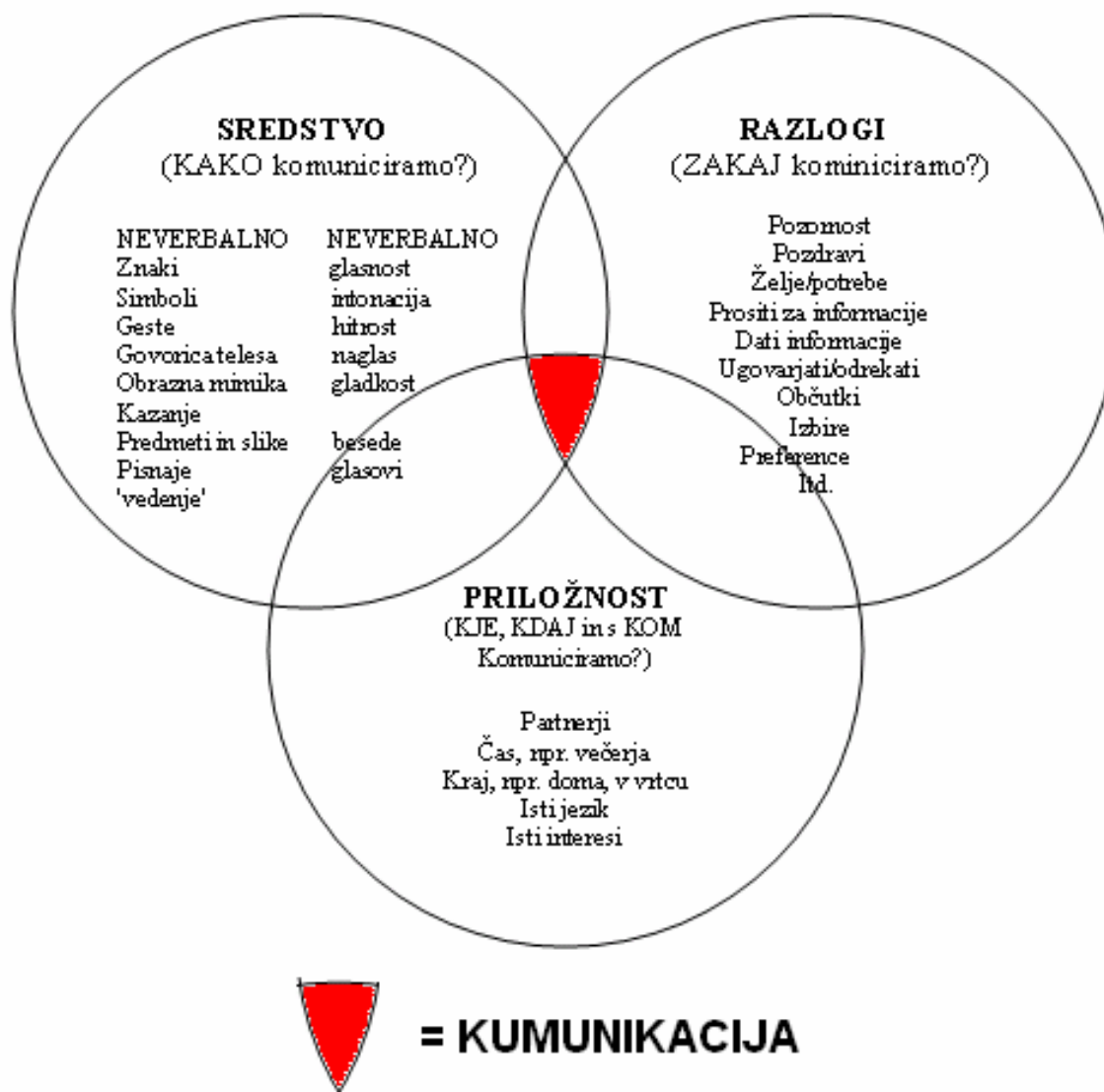
Otroci z avtizmom pogosto niso sposobni komunikacije s pomočjo govora ali katerekoli druge vrste jezika, na primer stika z očmi, gest z rokami ali govorice telesa. Če otrok nima želje po intencionalni (namerni) komunikaciji (kar je značilnost avtizma), ne bo raziskal svojih zmožnosti za vokalizacijo, se ne bo naučil novih glasov ali prisluhnil jeziku, ki ga govorijo ljudje okrog njega. To bo na koncu pripeljalo do počasnejšega razvoja njegovih jezikovnih sposobnosti. Brez teh sredstev za komunikacijo, se bo otrok težko izražal. To pa pogosto vodi v frustracije.

Otrok z avtizmom lahko ne najde razloga za komunikacijo z drugimi. Brez razloga pa komunikacija zanj nima smisla ali pa otrok ne čuti potrebe po njej.

Otrok z avtizmom se pogosto umika iz situacij, v katerih je potrebna komunikacija in si tako zmanjšuje priložnosti za komuniciranje. Brez priložnosti pa se komunikacija ne more razviti.

Naslednji diagram prikazuje kompleksnost človekove uporabe komunikacije ter omejitve otroka, ki odstopa od modela (glej spodaj):

Model sredstev, razlogov in priložnosti

Govorne, jezikovne in komunikacijske težave, ki so pogoste pri otrocih z avtizmom

1. **Socialna komunikacija:** Otrok z avtizmom pogosto ni sposoben razumeti socialne komunikacije. Pojem socialne komunikacije zajema tako verbalno kot neverbalno komunikacijo. Na primer geste, obrazno mimiko, bravo glasu, hitrost in gladkost govora.

2. **Eholalija ("ponavljanje"):** Otrok ponavlja, kar sliši, namesto da bi ustrezno odgovoril na določeno izjavo. Na primer:

Mama: "Živijo, Tomi."

Tomi: "Živijo, Tomi."

Ko otrok uporablja eholalijo, ponavlja sam govor in s tem ne pokaže, da razume, kaj mu je bilo rečeno. Zato eholalija najverjetneje ne kaže komunikacijske namere.

3. **Idiosinkratični (posebni) jezik:** Otrok določeno besedo ali stavek poveže z dogodkom ali predmetom na poslušalcu nerazumljiv način. Uta Frith, 1989, uporablja naslednjo anekdoto za pojasnitev tega pojava:

"Paul je bil star dve leti, ko mu je mama recitirala otroško pesmico Pleši, pleši črni kos. Nekega dne, ko je tako pela, ji je iz rok padla ponev. Paul je od takrat naprej vsakič, ko je videl karkoli, kar ga je spominjalo na ponev, začel peti Pleši, pleši črni kos."

4. **Dobesedni jezik:** Otrok z avtizmom bo pogosto težko razumel sarkazem ali metaforične fraze. Na primer, če otroku z avtizmom rečemo, naj "zaviha rokave" ali da "lije kot iz škafa", obstaja velika verjetnost, da bo rekla vzela zelo dobesedno.

Vloga logopeda pri delu z ljudmi z avtizmom

Naloga logopeda je, da določi, diagnosticira in razvije program obravnave, s katerim bi dosegli najboljši možni razvoj komunikacijskega potenciala ljudi, za katere je odgovoren. Pri delu z ljudmi z avtizmom bo logoped dano terapijo prilagodil glede na težave pacienta. V okviru terapije osebe z avtizmom bo verjetno delal na enem od naslednjih področij:

- spretnosti poslušanja in pozornosti
- igralne spretnosti
- socialne spretnosti
- razumevanje socialnega konteksta
- razumevanje jezika
- jezik za izražanje

Zgornji seznam se mogoče zdi precej daleč od dejanskega 'učenja otroka govoriti'. Vendar ne smemo pozabiti, da otroci razvijejo govor in se ga naučijo primerno uporabljati prek spretnosti kot so igra in poslušanje drugih oz. posvečanje pozornosti temu, kako drugi uporabljajo komunikacijo.

Pomembno je tudi, da se zavedamo, da otrok, ki ne komunicira, verjetno ne bo niti govoril. Zato se bo katerakoli terapija, ki jo bo predlagal logoped sprva najprej

osredotočala na vključevanje otroka v komunikacijo s pomočjo kakšnih sistemov simbolov ter znakovnih ali slikovnih sistemov, ne pa na sam govor.

Viri:

Speech Therapy Activities

www.speechtx.com/index.htm

The Makaton Vocabulary Development Project

01276 61390

www.makaton.org

mvd@makaton.org

Picture Communications Symbol Clipart

www.setbc.org/res/equip/boardmaker/default.html

Picture Exchange Communication System

01273 609555

www.pecs.org.uk/asp/home.asp